

MESELELER DEFTERİ

-Bir Bilim Adamının Zihin Yolculuğu-

PROF. DR. AHMET B. ERCİLASUN

© / otukennesriyat

YAYIN NU: 2174
KÜLTÜR SERİSİ: 1162

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-794-3

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Kapak Tasarımı: Ötüken

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: CB Matbaacılık

Baskı: Ötüken Neşriyat AŞ
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50
Sertifika Nu: 49269

İstanbul - 2024

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği
akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Ahmet Bican Ercilasun: 1943'te İzmir'de doğdu. 1962'de İzmir İmam Hatip Okulunu, 1963'te Edremit Lisesini bitirdi. 1963-1967 arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde okudu. 1965-1967 yıllarında Ömer Lütfü Barkan'ın yönettiği Türk İktisat Tarihi Enstitüsünde uzman olarak çalıştı. 1967'de Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Türk dili asistanı olarak göreve başladı. "Kars İli Ağzları – Ses Bilgisi" adlı çalışmasıyla 1971'de doktor oldu. 1971'de Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne öğretim görevlisi olarak tayin edildi. 1972-1973'te askerlik görevini yaptı. 1976 Haziranı ile 1977 Ağustosunu arasında ABD'nin Seattle şehrindeki University of Washington'da misafir araştırmacı olarak bulundu. "Kutadgu Bilig'de Fiil" adlı teziyle 1979'da doçent oldu. 1983-1986 yıllarında ek görevle Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümünün başkanlığını yürüttü. Bu görevi sırasında Türk lehçeleri üzerine yüksek lisans ve doktora tezleri yönetmeye başladı. 1986'da Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesine profesör olarak atandı. Aynı yıl bu fakültede Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kurdu. 1986-1990 yıllarında Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu müdürlüğü yaptı. 1990 sonlarında bir yıl süreyle Kültür Bakanlığında görevlendirildi; Türk dünyasından çağrılan akademisyenlerle birlikte *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*'nü hazırladı. 1993'te Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesinde Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümünü kurdu. 21 Eylül 1993 – 06 Kasım 2000 tarihleri arasında Türk Dil Kurumu başkanlığı yaptı. 2001 yılında Türkiye – Kırgızistan Manas Üniversitesinde (Bişkek) Edebiyat Fakültesi dekanı olarak görev yaptı. 2004-2005 öğretim yılında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki Girne Amerikan Üniversitesinde bir yıl çalıştı. 2010 yılının Şubat ayında Gazi Üniversitesinden emekli oldu.

Ahmet B. Ercilasun, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Türk Ocağı, Azerbaycan Kültür Derneği ve Millî Düşünce Merkezi üyesidir.

Kitap olarak yayımlanan eserleri şunlardır:

Arpaçay Köylerinden Derlemeler (Selahattin Olcay ve Ensar Aslan'la birlikte – Ankara 1976)

Bugünkü Türk Alfabeleri 1-2 (Ankara 1977)

Kars İli Ağzları – Ses Bilgisi (Ankara 1983)

Kutadgu Bilig Grameri – Fiil (Ankara 1984)

Dilde Birlik (İstanbul 1984)

"Başlangıçtan XIII. Yüzyıla Kadar Türk Nazım ve Nesri", *Büyük Türk Klasikleri 1* (İstanbul 1985)

Uygur Halk Masalları (Şekür Turan'la birlikte – Ankara 1989)

Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri (Ankara 1990)

Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri (ortak – Ankara 1990)

Moğolistan ve Çin Günlüğü (Ankara 1991)

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü 1-2 (ortak – Ankara 1991-1992)

Türk Dünyası Üzerine İncelemeler (Ankara 1993)

Türk Dili 1-4 (Leylâ Karahan'la birlikte – Ankara 1994, 1996)

Gülнар – roman (İstanbul 1998)

Başlangıçtan 20. Yüzyıla Türk Dili Tarihi (Ankara 2004)

- 2BA – *Beden-Beyin Akımı* – roman (Ankara 2006)
Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I Fül – Basit Çekim (ortak – Ankara 2006)
Makaleler – Dil-Destan-Tarih-Edebiyat (Ankara 2007)
Türk Lehçeleri Grameri (ortak – Ankara 2007)
Kâşgarlı Mahmud – Dîvânu Lugâti't-Türk – Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin (Ziyat Akkoyunlu ile birlikte – Ankara 2014)
Türk'ün Kayıp Kitabı – Ulu Han Ata – roman (Ankara 2016)
Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları (İstanbul 2016)
Atsız – Türkçülüğün Mistik Önderi (Ankara 2018)
Nehir Destan Oğuzname (Oguz Bitig) (İstanbul 2019)
Dîvânu Lugâti't-Türk'teki Şiirler ve Atasözleri (İstanbul 2020)
Türklük Bilimi Yazıları (İstanbul 2020)
Türkçülük Yazıları (İstanbul 2020)
Türk Dili Temel Kitabı – Herkes İçin Türk Dili (Ankara 2020)
Bengü İl Tuta Olurtaçı Sen – Köl Tigin-Bilge Kağan-Tunyukuk Anıtları (İstanbul 2021)
Kaynaklarda Türk ve Türkçe (İstanbul 2022)
Türk Dilinde Çekirdek Ekler (Ankara 2022)
Kara Kam (İstanbul 2022)
Kaynama Misak Yazıları (İstanbul 2023)
Köklere Doğru (İstanbul 2024)

İçindekiler

Meseleler Defteri Hakkında.....	19
---------------------------------	----

MESELELER DEFTERİ

-Bir Bilim Adamının Zihin Yolculuğu-

Köl Tigin Abidesi Doğu Cephesi, 4. Satır (ME, 51) (1976 Ekimi – Seattle / ABD)	31
Doğu Cephesi, 4-5. Satırlar (ME, 52) (1976 Ekimi – Seattle / ABD)	31
Doğu Cephesi, 6. Satır (ME, 52) (1976 Ekimi – Seattle / ABD)	31
Doğu Cephesi, 8. Satır (ME, 52) (1976 Ekimi – Seattle / ABD)	32
Doğu Cephesi, 9 ve 10. Satırlar (ME, 52) (1976 Ekimi – Seattle / ABD)	32
Orhun Abidelerinin Şerhi (1976 Ekimi – Seattle / ABD)	34
-dİr Ekinin Özel Bir Kullanılışı (1976 Kasımı – Seattle / ABD)	34
Rumeli Göçmenleri (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	34
-cilen, -cileyin Eki (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	35
Eğешil- “ısmarlamak, emanet etmek, havale etmek” (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	35
-ı bätün Eki (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	35
Novruz Uşağı (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	35
Karaçay Köyleri (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	35
Avar Köyleri (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	36
Azerbaycan ve Erran’daki Türkmenler (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	36
Ediz – Oguz (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	36
-sık/-sık Eki (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	37
Seyahate Çıkarken Kullanılan Deyimler (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	37
Atlı Karınca (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	37
Kahvaltı (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	37
Masallarda Geçiş İfadeleri (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	37
-InCa “IncAyA kadar” (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	38
Yüzünde “için” (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	38
Kıssahanlar (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	38
Bola ki (1976 Aralığı – Seattle / ABD)	38
Türkoloji Tarihi (08 Aralık 1976 – Seattle / ABD)	38
Göktürk Harfli Metinlerin İzahlı Bibliyografyası	38
Tarihimizde Kız İsteme Geleneği	39
Tonyukuk, 1. Taş, Kuzey Cephesi, 8. Satır – Ergin, s. 79 (Seattle / ABD olmalı)	39
İnel Kağan Meselesi (Seattle / ABD olmalı)	39
Orhun Yazısında Noktalama	40
Attila Adı	40
Emir Eklerinin Etimolojisi	40
İran’daki Kazaklar	41
Muammâ Hakkında	41
Gedâyı	41
“Oğuz” Kelimesinin Manası	41
“Şaman” Kelimesinin Anadolu’da Kullanılışı	41
Farsak Köyleri – Avşar Köyleri	42

Orhun Abidelerindeki Kelime Hazinesi	42
Bir Çalışma Konusu. Doğu Karadeniz Ağızları ile Batı Rumeli Ağızlarının Mukayesesi ...	42
93 Harbinde Gelmiş Çeşitli Köyler	42
ABD'nin Nüfus Terkibi (Tercüman, 06.07.1986, s. 4)	43
Abdürreşid İbrahimof. Süleymaniye Kürsüsü'nün Kahramanı	43
Geniş Zaman – Ünlü Gerundiyumu – Uzunluk – Vurgu (23.03.1989, 02.00)	43
Ahıska (Meshet) Türkleri	45
Karaçay Köyleri	45
Nogay Köyleri.....	45
Bir Tatar (Kazak?) Köyü.....	46
Kazan Tatar Köyleri.....	46
Bir Kitap	46
Belçika'da Türk Diye Anılan Faymonwill = Türk Köyü.....	46
Cihan Şah'ın Şiirleri	46
DTCF İsmail Saib I 746 nu.daki Çağatayca Şiirler Yazmasının Fihristi.....	47
Hoço İçin İki Kaynak.....	47
-sak Eki	47
KB Üzerinde Çeşitli Çalışma Taslakları.....	47
Bazı Çalışma Taslakları	48
-gır- Eki ve -galır	48
“Türkçemiz 5'inci Dil”	48
Tekrar Geniş Zaman ve Ünlü Gerundiyumu Üzerine (Partisibin Gerundium Olması) (27.5.1992, 06.30-07.00).....	49
-ecek < -ici ök (27.5.1992, 07.45)	49
Kayseri'de Tatarlar	50
TÜRK AÇAR (Türk Lehçeleri Açarı) (15.01.1993, 05.30)	50
Ortak Dile Doğru (15.01.1993, 05.30)	51
G Sesi. Pekiştirme – Kuvvetlendirme – Belirleme (10.07.1993, 07.00).....	51
Afganistan'daki Türk Grupları	52
Türkiye'deki Karaçay – Malkar Köyleri	52
Türkçede Çokluk (Belirsizlik Zamiri. Bir) (25.12.1993).....	53
Türkçede Fiil İsimleri (25.12.1993).....	54
Yigirme – Değirme (25.12.1993).....	54
Eklerin Kelimelerden Çıkması (04.02.1994)	54
Benzerlik Belirten Ekler (04.04.1994)	55
Türk ve Moğollarda Ortak Boylar (04.04.1994)	56
+man Eki (04.04.1994).....	56
Diller Arasında Önemli Bir Benzerlik. Temel Unsurun Belirleyiciliği (29.07.1994).....	56
Ekler Hakkında Bazı Düşünceler (30.07.1994)	57
Göktürklerin Yıkılışına Denk Gelen Olaylar (14.08.1994).....	57
Karahıtaların (Kıtanların) Yol Açtığı Türk Dalgalanması (14.08.1994)	58
Oğuzların İlk Göçü (14.08.1994)	58
Bengü Taşlarda Kimek Adı Niçin Geçmiyor? (14.08.1994)	58
Bengü Taşlarda Türk (14.08.1994)	59
Ekler Hakkında Bazı Düşünceler – 30.07.1994'ten Devam (20.08.1994).....	59
Mehmet Ercilasun'un Şeceresi	61
Türkiye'deki Nogay Köyleri (Nisan 1995).....	63
Edebiyatımızda Bir Gezinti (Kasım 1996)	63
İlk Kullanılan Fiil Şekli (14.12.1996)	63
Fiil Çekiminde Şahsın Yeri (6-7 Kasım 1996).....	64

DLT Yayını.....	64
Türkçede Eklerin Kökeni Üzerine Bir Deneme (29.11.1997)	65
Dede Korkut'ta Birlikte Geçen Şahıslar (30.11.1997).....	65
Dede Korkut'un Sadece Oğuzcası mı Vardı? (03.12.1997).....	66
Dede Korkut'un (Oğuzname'nin) Tamamlanması (12.12.1997).....	66
Göktürk Yazısında Yuvarlak Ünlüler (26.01.1998).....	67
Devadarı'nın Bahsettiği Oğuzname'de Oğuz'un Türeyişi (24.04.1998)	67
Kayı İnal – Köl İrki – Tuman Han Zamanı (11.04.1998).....	67
Etkileşen Ekler – Sesçe Aynileşen Ekler (01.05.1998)	70
Göktürkçede Bilinen Geçmiş Zaman Eki (07.04.1999)	71
Niçin bar- Fiilinin Geniş Zamanı -ır?	71
Kırk Kulaç Ağaç (01.05.1999)	72
Kızlaşu (Cariyesine Yarışmak –ok atmak-) (01.05.1999)	72
DLT'de 3. Teklik Şahıs Dışındaki Madde Başları (01.05.1999)	73
Eklerin Kökenine Doğru. +IK, -(A)K, -yUK, +Kı (01.09.1999)	73
-A, -U ve -p Zarf-Fiil Ekleri Üzerine Bir Not (20.11.1999)	74
-çı (-taçı, ...), -gan, -glı, -gma, -mış Ekleri Hakkında (24.12.1999)	74
Vurgu – Ek İlişkisi (06.02.2000)	74
Belirtisiz İsim Tamlamasında Araya Kelime Girer mi? (13.02.2000)	75
Kökler, Kökler, Dip Kökler - Farazi / İpotetik / Rekonstrüktif İlk Türkçeye Doğru (26.08.2000)	75
Teoriler (01.12.2000).....	79
Ek – Ses Evrenselliği (26.04.2001).....	80
Kategoriler Teorisi (27.04.2001 – İstanbul Havaalanı)	80
Temel Ses – Temel Kavram (İşlev) Teorisi (05.05.2001).....	81
İlk Fiiller (06.05.2001)	82
Sapmalar (06.05.2001)	82
Teorinin Önemli Terimleri (06.05.2001).....	83
Damak Sesleri, l, n, r, y (06.05.2001).....	84
İkinci Eylem (07.05.2001)	84
İlk Konuşmada Ailenin Rolü (07.05.2001)	84
İlk Ortam (07.05.2001)	84
Konuyu Araştırıyorum (08.05.2001).....	84
Damak Sesleri, l, n (08.05.2001).....	85
Sistem Eşiği (09.05.2001)	86
Telafi (09.05.2001).....	86
Sabitleştirme (09.05.2001).....	87
Ünlü Uyumunun Sebebi (09.05.2001).....	87
Temel Sıfatlar (13.05.2001)	87
İlk Farklılaşma (14.05.2001)	87
Bilinç Basamağı (24.05.2001).....	89
İlk Göçler (24-27.05.2001)	89
Gösterme Sözleri Dönemi (28.05.2001)	91
Dananın Kuyruğunun Koptuğu Yer (28.05.2001, 23.55).....	92
Yılanın Ayaklarının Koptuğu Yer (29.05.2001, 07.00)	93
Dil – Düşünce (29.05.2001, 07.25)	94
Arapçada İkilik (Tesniye) (29.05.2001, 08.07)	94
Artikel (30.05.2001)	94
Açık Heceli Diller (06.06.2001)	95
Dil Gelişiminin Denemesi Yapılabilir mi? (06.06.2001)	95

Robotta Nasıl Bir Dil Gelişir? (06.06.2001).....	96
Yönelme, Belirtmeden mi Çıktı? (08.06.2001)	96
Arapçada Zâid Harfler (08.06.2001)	97
t / d. Geçmiş Zaman (09.06. 2001).....	97
İyelik Ekleri (13.06.2001).....	97
Şahıs Ekinin Yeri (24.06.2001).....	98
Aorist (30.06.2001)	99
-DE Evrensel mi? (30.06.2001)	99
kö- (02.07.2001)	99
Hecenin Kapanması (02.07.2001).....	100
İlk Fiiller (02.07.2001)	100
Oğuzlar = Türğişler (14.07.2001)	100
U-çe-le – So-ko – Su-lu (14.07.2001)	102
16.07.2001:	103
Ek-Ses İlişkisine Bir Ekleme (24.08.2001).....	104
Tamlamalar (04.09.2001, 07.40)	104
Türkçede Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiiller (04.09.2001, 08.15)	105
Farsçadaki -râ (05.09.2001, 07.20)	106
Tamlamalarda Kelime Sırası (06.09.2001, 07.45)	106
Çince Ne Zaman Ayrıldı? (08.07.2001, 16.00)	106
Arapça Zamirler ve Fiil Çekimi (10.09.2001, 22.45)	106
Kapayıcı Sesler (11.09.2001)	108
Su ve Gök ile İlgili Kelimeler (15.09.2001, 18.30).....	108
Zait Harfler Nerden Çıktı? (16.09.2001, 07.00).....	109
n Sesi (16.09.2001).....	110
A Sesine Devam (22.09.2001, 07.12).....	111
Arapça m- (22.09.2001, 07.20)	111
Men Üzerine (22.09.2001, 07.40)	112
Anlam Alanları (22.09.2001, 08.13)	112
Kişi (22.09.2001, 08.25).....	113
Dudak Sesleri – Bağlayıcılık (22.09.2001, 08.35)	113
Anlam Alanına Devam (22.09.2001, 08.38)	113
Temel Kavramların Etimolojileri (23.09.2001, 15.35)	114
Çokluk (23.09.2001, 17.55)	114
Arapça ene (27.09.2001, 07.30)	114
Bir Daha Semâ (27.09.2001)	114
Beyaz (27.09.2001)	115
Teoride Evrensel Ses Denkliklerinin Rolü (27.09.2001, 08.00)	115
Yönetim Bilimi (28.09.2001, 08.30).....	115
Manas ve Afrâsiyâb ve Aşına (28.09.2001)	115
Türkçede Ekler Sistemi – Ekler Nasıl Gelişti? (06.10.2001, 09.30)	116
Eski Türkçede -g, +gU(n) ve +II Ekleri (14.10.2001).....	117
-çI Eki (04.10.2001, 22.05)	118
k Sesinde Aitlik, İçinlik İşlevi (14.10.2001, 22.05).....	118
Sorular, Sorular, Sorular... (15.10.2001, 07.15).....	118
Kafama Dolanlar. Sümerce – Türkçenin Durumu, Çincenin Durumu, Sahacanın Durumu (Uç Lehçeler), ki. toprak – kişi (18.10.2001, 06.10)	119
Temel Kelimeler (18.10.2001, 22.55).....	122
Latince (06.11.2001, 07.25)	125
Hayaller (07.11.2001, 21.55)	126

Altay Teorisine Yeni Bir Yaklaşım (10.11.2001, 06.55)	128
Türkçenin Tarihine Yeni Bir Yaklaşım (10.11.2001, 07.30)	129
Türk Lehçeleri Sınıflandırmalarının Akrabalığı (10.11.2001, 08.00)	129
Fizik Yasaları (11.11.2001, 10.00).....	130
Beden – Ruh Akımı. BRA (11.11.2001, 10.30).....	131
Ending (Sonlama) Problemi (13.11.2001, 06.30)	131
İlk Dil (13.11.2001, 07.00).....	132
Oğuzname'deki Sistem (19.11.2001).....	133
Altayların Batısında (20.11.2001, 21.00)	133
İran – Çin Arasında (21.11.2001, 07.20)	135
Kuzey-Batı Yolu (21.11.2001, 07.34)	135
Şehname (23.11.2001, 08.35)	135
Dirse Han (26.11.2001, 07.50)	136
Sir (26.11.2001, 21.55).....	136
Kutadgu Bilig'in Kaynakları (06.12.2001, 06.35)	137
Creole (08.12.2001, 05.30)	137
Tek Kökenlilik = Mono-genesis (08.12.2001, 05.55).....	138
Dalga Teorisi (08.12.2001, 06.00).....	138
Yuvaya Dönüş (08.12.2001, 06.40)	139
Hangi Dalga İlk Dile Yakın? (08.12.2001, 07.00)	140
Temel Kelime Yeter mi? (08.12.2001, 07.30).....	141
Temel Kavram Alanı (10.12.2001, 07.40)	141
Arđ - Earth (10.12.2001, 08.10).....	142
Kombinezon (11.12.2001, 07.55)	142
Başlangıçta Ek Yoktu (03.01.2002)	142
Türk Milliyetçiliğinin Stratejisi (23.03.2002, 04.34)	144
Moğolca – Bulgar Türkçesi (28.03.2002).....	145
Gösterme Kelimeleri (08.05.2002, 07.30)	145
Gelişmeler (03.06.2002, 06.30)	145
Giro = Kahraman T. -t / -ed / F t (02.12.2002, 07.45)	147
Karşılaşturmalar (26.01.2003)	147
Türkçüleri Tanıyalım (20.04.2003, 06.30).....	147
Organ İsimli Deyimler (13.05.2003, 14.00).....	149
Çağatayca Şiir Mecmuası (21.05.2003, 09.50).....	149
Evrensel Sözlere (19.08.2003, 07.30)	149
Lugal (14.09.2003, 15.50)	149
Big Bang (30.09.2003, 24.00).....	150
Dilde Evrim Teorisi (13.10.2003, 13.45)	150
Beynin İşlevleri (22.10.2003, 07.00).....	151
Türkçede Bağımsız Sayılar (30.10.2003, 18.30).....	151
Swadesh'in Yüz Kelimelik Listesi (07.11.2003, 06.30).....	152
Bencileyin – Bulutçayı (07.11.2003)	152
Akrabalık Kelimeleri (24.11.2003, 07.30).....	153
Çekirdek Kelimeler (24.11.2003, 07.40).....	153
Kör- - Kara- Öl- - Uli- (26.11.2003 - bayramın ikinci günü- 07.35)	153
Ka – Kan – Katun (26.11.2003, 07.50).....	154
Ünsüz Birikmesi (27.11.2003, 09.45).....	154
Abulca (Han) = Apa + Eçe (29.11.2003, 08.00)	154
Türkçede İki Heceli Kelimeler (Etimoloji Sözlüğü) (30.11.2003, 09.15)	154
Yıltız – Star – Sitâre Kün – Sun (02.12.2003, 08.00)	154

Göktürk Kağanlarının Türkçe Adları (03.02.2004, 07.30)	155
/Kara Kam'dan Bir Şiir/ (06.02.2004, 07.45)	155
Tenvin (28.02.2004, 07.10)	155
Küçük Etimolojiler (28.02.2004, 07.45)	156
Çekirdek Kelimelerden İlk Cümleler (İlk Dil) (29.02.2004, 08.30)	157
Devam (01.03.2004, 22.10)	157
Devam (02.03.2004, 17.30)	159
Sayılar (14.03.2004, 07.20)	160
Bıyık (14.03.2004)	161
Kendinizi Nasıl Tanımlıyorsunuz? (14.03.2004, 07.50)	161
Sayılar Devam (16.03.2004, 10.10)	161
Temel Kavram Alanları (01.05.2004, 08.10)	162
Türkçenin Dip Kökleri (16.05.2004, 08.30)	162
Dip Köklere Devam (25.05.2004, 07.00)	163
Kap Kelimesi (15.05.2004, 07.10)	163
Bir Ses Sembolizmi. r (25.05.2004, 07.25)	163
ş Sesinde Işık Sembolü (07.06.2004, 08.00)	164
Benzerlikler, Benzerlikler (15.06.2004, 07.45)	164
Bacak – Bas- -- F pā (16.06.2004, 17.50)	164
Nostratik mi, Avrasyatik mi, Yoksa? (16.06.2004, 18.00)	164
Sözlü Türk Tarihi (15.07.2004, 09.25)	165
Bu Gadar Tesadüf Oluur? (17.02.2005, 07.30)	165
Tanrı'nın Tanımı ve İspatı (20.02.2005, 08.00)	165
Banı Çiçek = Beği Çiçek (10.05.2005, 06.00 – 07.00)	166
Bamşi Beğrek (10.05.2005, 06.00 – 07.00)	167
Yine Dede Korkut Üzerine Düşünceler (10.05.2005, 06.00 – 07.00)	167
Yine İstemi Kağan (10.05.2005, 06.00 – 07.00)	167
Yine Ekler Sistemi (03.07.2005, 06.20)	167
İki Heceli Kelimeler (03.07.2005, 18.00)	168
/Devam/ (05.07.2005, 18.00)	169
/Devam/ (15.07.2005, 06.40)	169
Bazı Temel Kavramlar (15.07.2005, 06.45)	169
Mutasyon – Evrim (15.07.2005, 06.55)	170
Ek mi, Sonlama mı, Hareke mi? (15.07.2005, 07.10)	170
Gelecek Zamanlar (20.07.2005, 07.00)	171
Xr'lı Geniş Zamanların Listesi (20.07.2005, 07.20)	171
-tuk / IXk, -dA- / -IA-, -DAş / -IAş (23.07.2005, 06.50)	171
Konuşmak – Söylemek – Demek (29.07.2005, 18.30)	172
İstemek (29.07.2005, 18.35)	172
Teg- / Touch // Dokun- (29.07.2005, 18.55)	172
Ünlü Sistemli – Ünsüz Sistemli Diller (31.07.2005, 07.15)	172
y- / s- (01.08.2005, 07.05)	173
Bir Ses Sembolizmi. r (05.08.2005, 06.45)	174
Türkçenin Ünlüyle Biten Kökleri (05.08.2005, 06.55)	174
Sıralama Eklerinin Şaşırtıcı Benzerliği (12.08.2005, 07.10)	174
İki Üzerine (12.08.2005, 07.15)	175
Masterla Fail Ekleri Arasında Geçiş Olabilir mi? (12.08.2005, 07.40)	175
Sonu Aynı Olan Bazı İki Heceliler (12.08.2005, 08.40)	175
Bazı Benzerlikler Daha – y- / s- İlerliyor (12.08.2005, 19.05)	176
Merit Crystal Cove (25.08.2005, 16.30)	176

100 temel kelime.	176
İniygün (29.08.2005, 07.25).....	178
Home – Kom (01.09.2005, 17.30).....	179
Yine y- / s- (03.09.2005, 17.35)	179
r'nin İşlevleri (06.09.2005, 10.00)	179
Yalnız Duran Kahramanlar (07.09.2005, 08.05)	180
T. y- / IE s- Denkliğine Devam (13.09.2005, 07.50).....	180
Kür / Giroy / Hero (21.09.2005, 07.30).....	181
Arslan (21.09.2005, 07.35)	181
Sıra / Serie; Tiz- (dizi), Tür-, Rütbe, Tüz- (düzen) (23.09.2005, 08.55).....	181
Sıfır / Zero (23.09.2005, 09.00)	181
Üçleme – Üçüncü / (23.09.2005, 09.00)/.....	181
Kelime Avcılığına Devam. Ess(ential) / Uss; Door / Der (27.09.2005).....	182
Küneş – Kuyaş; Yalın – Alev; Öt – Ateş (29.09.2005, 07.00)	182
Goose – Kaz; Duck – Ördek; Elk – Elik (25.11.2005, 15.00).....	182
Bungu (diz) – Bük- (29.11.2005, 06.40)	183
Aryan Bıçağı (10.12.2005, 14.50)	183
Sami Hançeri – Aryan Bıçağı – Çin Taşkını – Turan Atlısı (05.01.2006, 07.15)	184
İnsanın İdraki (08.01.2006, 15.30)	185
Ulu Ay Ataçı (09.01.2006, 06.40)	185
Ebübekir Yalancı mı? (09.01.2006, 06.55).....	186
Her Şey Eklemeli Diller Dünyasından Çıktı (09.01.2006, 07.07)	186
Fenike Yazısı (22.01.2006, 14.20)	187
İkincil Uzun Ünlü ve Aruz (26.02.2006, 18.20)	188
Dip Köklerle İlgili Nasıl Bir Kitap? (26.02.2006, 18.30)	188
-Gil / -IAr (18.03.2006, 06.55).....	189
Eklerde Niçin Geniş Ünlü? (18.03.2006, 07.00)	189
-n, -η, -An (04.04.2006, 07.40).....	189
-tI'ya Dikkat (04.04.2006, 07.45).....	190
Nostratik ve Avrasyatik İçinde Türkçe (04.04.2006, 07.50)	190
Ve zinlerimizi Öğrenelim. Görmeli – İşitmeli – Dokunmalı Yöntem (19.04.2006, 07.30)	190
Program (20.05.2006, 05.43)	191
Bengü Taşlarda Köktürk Adları (30.05.2006, 07.20)	193
Oğuz Kelimesi Üzerine (30.05.2006, 07.30)	194
Oğuz Boyları (30.05.2006, 07.36).....	194
Türkmen Kelimesi Üzerine (30.05.2006, 07.38)	194
k ve t Üzerine (04.07.2006, 07.20)	194
Tonyukuk = Toy Ukuk (30.09.2006, 09.00) – Gazililer'de.....	195
Eski Türkçe Nasıl / Hangi Seviyede Bir Dil idi? (25.12.2006, 10.40).....	195
Bir Roman. Salur Kazan (18.01.2007, 07.20)	195
Taze Unsurlar Teorisi (15.03.2007, 07.15).....	196
Global Etimolojilerin İkisinde Ses Sembolizmi mi Var? (17.03.2007, 07.45)	197
Bacı – Baca – Bacanak – +ç(A, I) (18.03.2007, 08.10)	197
Çit – Çek – Çek- (20.03.2007, 17.50)	198
Pekiştirici r, n (20.03.2007, 18.00).....	198
Taze Ögeler (04.04.2007, 07.00) - Gazililer'de.....	198
-DAÇI, -AÇAK (04.04.2007, 07.05) – Gazililer'de.....	199
Dip Kökler / İlk Türkçe / Kelime Aileleri (05.04.2007, 06.50) – Gazililer'de	199
İnorganik Sesler (10.04.2007, 07.35) – Gazililer'de	200
Türkçenin Özellikleri (14.04.2007, 07.38)	201

Sapla Saman Birbirine Karıştı mı? (20.04.2007, 07.25)	202
Eski Bir Not. Genetik.....	202
Yanıltmacalar.....	202
Nedir Bu m? (23.04.2007, 07.50)	202
Sıra = çA (17.05.2007, 06.40)	203
Adların Esrarı (11.06.2007, 05.00)	203
Yeni Terimler. İlk İşlev, İlk Ses vb. (24.06.2007, 08.30).....	204
Küçültme Eki +(A)k / +(X)k - +kInA (24.06.2007, 08.37)	204
Eski Türkçede Yakın Anlamalı Kelimeler (27.06.2007, 21.00).....	204
Lehçeler Arası Etkileşim ve Alıntılama (01.07.2007, 06.25).....	205
Dubletlerde Hasan Eren'e Ek (03.07.2007, 18.45).....	205
Geriye Bakan Atlılar (11.07.2007, 20.40)	205
İki Heceliler, İki Heceliler (11.07.2007, 20.45).....	206
Ağızlar. Laboratuvar (11.07.2007, 21.20)	206
Zaman (17.07.2007, 07.00).....	206
Ege'de Cerid ve Kacar Obaları (22.07.2007, 11.00)	207
Serbest Şiirde Ahenk Unsurları (22.07.2007, 12.05)	208
Dip Kökler Kitabına Köktürkçe Söz Başı (22.07.2007, 13.40)	208
Dip Kökler Kitabı İçin Plan (24.07.2007, 22.10)	208
+kA ile Biten İsimler (25.07.2007, 07.08)	209
Ek – Ses İlişmesine İlave (15.08.2007, 06.45)	210
Türkaçar İçin Tablolar (18.12.2007)	211
Dip Kökler Kitabı Hakkında (12.01.2008, 20.30).....	211
-A-, -X- Ekleri ve Türk – Moğol İlişkisi (12.01.2008, 20.45).....	211
Ebübekir ed-Devâdâri (12.01.2008, 20.55).....	212
Yine Dip Kökler Kitabı (16.01.2008, 16.20)	212
Enklitik ve Ünlemler İsim, Fiil Ayırt Etmez (17.01.2008, 08.20)	213
Gramerişme (02.03.2008, 08.30)	214
Enklitik Teorisi (06.03.2008, 07.30)	214
Enklitik Teorisine Devam (15.03.2008, 07.20)	214
Oğuz – Bulgar Alt Katmanı (21.06.2008, 12.00)	215
Türkçe +gU / Moğolca +gA (16.07.2009, 21.00)	216
Üzengi, Yüzük ile İlgili mi? (16.07.2009, 21.10)	216
Köktürkçeden Önce Türk Devlet Dili (16.07.2009, 21.25).....	216
Yat-, Olur-, Tur- (23.02.2002 /2010 olmalı/, 07.30).....	217
Çatı Eklerinin Kökeni (07.03.2010, 07.15)	217
Gülmeceler – Taşlamalar – Düşlemeler (07.03.2010, 17.10).....	218
Ergenekon'un Etimolojisi (31.03.2010, 08.35).....	218
Ana Türkçe – Ana İran Dili İlişkileri (31.03.2010, 08.40)	218
Dillerde Soru (07.05.2010, 07.35)	218
Ya Hangi? (07.05.2010, 08.05)	219
Köktürkçenin Türk Lehçeleri Arasındaki Yeri (16.05.2010, 07.30).....	219
Bir Dil Tanımlama Modeli -Evrensel Ölçütlere Göre- (11.06.2010, 07.55)	220
Türk Tarihi – Türk Destanı (27.06.2010, 07.30).....	220
Bir Mani (10.08.2010, 22.30)	221
Felsefi Bir Konu. Varlık mı Yokluk mu? (25.08.2010, 16.30).....	221
+DU ve Katun (22.01.2011, 10.00).....	222
Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri (Seul, 10.02.2011, 22.00)	223
Bilge Tonyukuk Boyla Baga Tarkan (Seul, 14.02.2011, 18.00).....	224
Beyin (Seul, Şubat sonları 2011)	224

Din ve Siyaset (Seul, birkaç gün sonra).....	225
Mutlak Hakikat: Varlık (18.07.2011, 10.00)	226
Bir Dörtlük (10.08.2011, 13.00)	228
Eski Türk Yazısı (24.08.2011, 16.15)	228
Denizden Gelen Kitaplar (21.11.2011, 08.10)	229
Gerileyen Milliyetçilik (02.12.2011, 10.05)	229
Dillerin Ayrılma Basamakları (02.12.2011, 10.20)	230
-ç- Eki (04.06.2012, 10.20)	231
Tabiatın Evrimleşmesinde İnsan Müdahalesi (12.07.2012, 07.30)	231
Türk Kitabı (03.08.2012, 15.45)	232
Meseleler Defteri Hakkında (15.10.2012, 11.04)	232
Bilim ve Din (03.12.2012, 05.30).....	232
Dil – Yazı – İmla (03.12.2012, 05.50).....	233
Türk'e Zum Yapmak (04.12.2012, 03.00)	233
İlk Anlam (30.01.2013, 07.30).....	234
Erken Donmuş Ekler ve Donmanın Sebepleri (03.03.2014, 06.38)	235
Ana Altayca Kökler Tek Heceliydi (03.03.2014, 06.53)	235
Eşsesli İsim ve Fiillerin Bir Türü (04.10.2014, 18.08)	235
Er Erdemi Tokuz mu? (04.10.2014, 18.09).....	235
Uygur'un Etimolojisi Hakkında Araştırmalar (05.10.2014, 12.23)	236
Fosil Şart mı? Her Nesnede Eski Varlıkların Genleri Saklı Olabilir mi (01.12.2014, 14.05)	236
Dillerin Ahengi (21.01.2015, 13.50).....	237
Kentü – Kirtü – Ortu – Baltu – Ka(ga)tun – Altun – Bağatur – Bayındur – Çavul/ndur (24.01.2015, 06.35)	238
Altun – Kümüş – Temir – Kömür – Tamır (24.01.2015, 07.44)	238
Kü- ve Kü+ kökleri Üzerine Çeşitlemeler (01.02.2015, 10.48)	239
Konuşma Dilinin İlk Sesleri (20.02.2015, 13.02)	240
Yazı ve Telaffuz - Köktürk Yazısında Türk (28.02.2015, 17.15)	241
Bir Rüyanın Tuhaf Sonu (10.03.2015, 06.50)	243
Tuhaf Şiirler (15.03.2015, 06.15)	243
Tekrarın Gücü ve m'li Tekrarlar (29.07.2015, 05.45).....	243
Kutadgu Bilig'deki İlaveler (28.10.2015, 23.26)	244
Mes'ele-i Târih-i Reşîdî (30.10.2015, 06.38).....	244
Eşit- ve Ayt- Fiilleri (05.01.2015, 06.30)	245
Kimler sumlı-(yor)? En Eski Dil Komşularını Bulma Yöntemi (10.11.2015, 23.15)	245
Sıfat-Fiil Eklerinin Sıra Dışı İşlevleri (01.12.2015, 06.28).....	246
Ana Altayca Kökler Kaç Heceliydi? (06.12.2015, 14.14)	246
Meseleler Defteri Hakkında (07.12.2015, 20.44)	247
Köken Denemeleri (04.01.2016, 17.38)	248
Etimolojiler (23.05.2016, 21.30).....	248
Sayılar, Saçmalıklar (26.08.2016, 06.56).....	249
Tekrar Heceli Akrabalık Adları (14.09.2016, 11.21)	249
Türkçede Diplere Doğru. İyelik (19.09.2016, 05.46)	250
Tek Tipleşme (19.09.2016, 06.29).....	251
Pekiştirmeli Sıfatlar ve Yansımalar (19.09.2016, 10.25).....	252
Rakılı Şarkılı Tuhaf Bir Düş (24.12.2016, 07.21).....	252
Meseleler Defteri / Bir Bilim Adamının Zihin Yolculuğu (04.02.2017, 17.41).....	253
Altın Elbiseli Adam Yazıtı (07.02.2017, 20.45)	255
(10.02.2017, 06.48)	257

Türkiye Türkçesinde -DI Eşitlik Ekinin İzleri Var mı? (15.03.2017, 10.09)	258
n Sesi (17.03.2017, 21.57)	258
Tek Heceliler / İlk Kökler (23.03.2017, 06.43)	259
Börtü (<böri+ti) (07.05.2017, 10.13).....	259
+ti Eki Makale Kıvamına Geldi (07.05.2017, 10.55)	260
Laboratuar Teorisi [Lab Teori] (17.05.2017, 06.17)	260
Unutulan Beyit (23.05.2017, 05.28)	261
Alıntuların Hangilerinde Ünlü Türüyor (24.06.2017, 20.45)	261
+A ve İki Heceli Kelimeler (07.08.2017, 05.23)	262
+mX (07.08.2017, 05.43).....	262
Nasıl Bir Köken Kitabı (15.08.2017, 20.45).....	262
Ünsüzlerle Biten Tek Heceli Fiiller (26.08.2017, 05.30 – 08.00)	265
Ulu- Fiili (26.08.2017, yine sabah)	265
İki Heceli Yansımalarla Fiil Yapma Eki Niçin +dA-(26.08.2017, yine sabah).....	266
Yine Ünsüzle Biten Tek Heceliler (27.08.2017, 05.30 – 08.00).....	266
“Nasıl Bir Köken Kitabı”na Devam (30.08.2017, 10.15)	266
Ses Sembolizmi mi, Yapım Eki mi? (31.08.2017, 05.30).....	267
Asra’dan Esre’ye (13.10.2017, 15.38)	268
Dongoyun Şiree Yazıtı Hakkında (13.01.2018, 23.00)	269
Uşğa (ayka) uşğa ayka ab yışka yok itmiş. Yırım-e! Ayka er tirtim-e!	269
Temel Kitaplar (09.01.2019, 05.38)	270
Kaynama (09.01.2019, 05.51)	270
8. Yüzyıl Öncesi Türkçenin Sözlüğü (12.02.2019, 06.28)	273
Koç – Koñ – Kozı (12.01.2020, 06.27)	273
Esinlemeler – Sayıklamalar (01.02.2020, 09.36)	273
Kim Bu Yolluğ Kağan (24.03.2020, 09.29)	275
Kayalardan, Taşlardan Kalan Türk Adları (24.03.2020, 09.38)	275
747’de Neler Oldu? (24.03.2020, 09.40)	275
Boy Dallanmaları ve Boylar Tarihi (03.04.2020, 06.53)	275
İlk Türkçe – Ana Türkçe Kitabı (19.04.2020, 07.16)	276
İki Hecelileri Çözdüm Galiba (23.04.2020, 06.17)	276
Bir Kitap Daha. Türk ve Türkçe (30.06.2020, 10.57)	277
Bazı Bilimlerin Uğraştığı Yıllar (21.01.2021, 17.25)	278
Günlük İşlerim (20.02.2021, 09.31)	279
Görüntüler (03.04.2021, 05.44)	279
Evrenin Sırrı (04.04.2021, 14.26)	280
Mutasyon (18.04.2021, 06.32)	281
Renk Adları Tabiatın mı Geliyor? (26.04.2021, 06.35)	282
Seslerin Değişme Yönü (20.06.2022, 07.11).....	282
Neler Oldu? (07.12.2022, 18.10)	283
Yansımaların Sırrı (11.02.2023, 07.12)	283
Muhtemel Tarihler (12.02.2023, 10.35).....	284
İşlev (22.04.2023, 10.25).....	284
İz Nazariyesi (01. 10. 2023, 10.18)	285
Bulanık Mantık – Yapay Zekâ – 30-31 Gecesi Zihnimden Neler Geçti? (01.11.2023, 13.50)	286
İnsanoğlu (26 Aralık 2023, 09.51)	289
Aslında (26.12.2023, 11.27).....	290
Kätun (08.01.2024, 07.10)	291
İnsanlığın Geleceği (13.01.2024, 12.06)	291

Türk Açar (17.01.2024, 07.10)	292
Her Yol TURAN'a Çıkar (02.02.2024, 07.00)	293
Bir Yerde Bir Yanlılık Var (06.02.2024, 08.55)	294
Açılış Suresi (06.02.2024, 13.30)	295
KKTC Gezisi (18.05.2024, 12.10)	295
Dede Korkut Boylarındaki Yapı Değişmesi (26.05.2024, 06.20)	296
Bir Şiir. Bahar yahut Yeniden Doğuş (30.05.2024, 10.00)	297
İki Şiir Daha (31.05.2024, 14.45)	298
Ölmüyor Doğa (17.06.2024, 09.30)	299
Meseleler Defteri'ne Ait Bazı Fotoğraflar	301

Meseleler Defteri Hakkında

Prof. Dr. Feyzi ERSOY

Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun, 1967’de asistan olarak başladığı akademik hayatından 2010 yılında emekli oldu. Hoca, bu süre içerisinde yüzlerce öğrenci yetiştirip yüksek lisans ve doktora tezleri yönetti. Bugün Türkiye’deki üniversitelerde onun öğrencisi olmuş pek çok öğretim üyesi mevcut. Prof. Dr. Ercilasun, akademik hayatı boyunca hocalık vazifesinin yanı sıra Türk Dil Kurumu Başkanlığı da yaptı. Geçen süreçte yüzlerce ilmî makale, onlarca kitap, gazete yazıları ve romanlar kaleme aldı. Emekli olduktan sonra yazmaya ve üretmeye ara vermedi; aksine daha yoğun bir şekilde çalıştı, eserler meydana getirdi. Hatta, hocanın kitap çapındaki en önemli çalışmaları, belki de bu dönemde oluştu.

Prof. Dr. Ercilasun’u yakından tanıyanlar, onun yaptığı çalışmaların merhalelerinden çoğu zaman haberdar olmuşlardır. Çünkü hoca, yazdığı şeylerin aşamalarından öğrencileri ile arkadaşlarına sık sık söz ederdi. Son safhaya gelince ise hoca, yeni çalışmasını bitirmenin keyfini çıkarır; kitabının ne zaman çıkacağına dair meraklı soruları “Eh, ben üzerime düşeni yaptım. Şimdi sıra yayınevinde.” diye gülerken cevaplardı. Acaba sayıları yüzlerle ifade edilen bu çalışmalar nasıl oluştu? Hoca, neleri ne zaman düşündü? Düşüncelerini zihninde nasıl şekillendirdi, hangi yazının hangi eserin temeli ne zaman ortaya çıktı? Türkoloji’ye meraklı kişiler ve hocayı sevenler bunları mutlaka merak ediyorlardır. İşte, elinizdeki *Meseleler Defteri*’nde bütün bu soruların cevapları gizli. Peki, nedir bu *Meseleler Defteri*?

Meseleler Defteri, Prof. Dr. Ercilasun’un 1976 ile 2024 arasındaki 48 yılda kaleme aldığı çeşitli notlardan oluşan bir defter. Notlar, 03.03.2014 tarihine kadar deftere, sonrasında ise bilgisayara alınmış. Defterdeki notların pek çoğu, hocanın ilerleyen yıllardaki çalışmalarının alt yapısını oluşturan yazılardan müteşekkil. *Meseleler Defteri*’nden hocanın yakınında olan, Perşembe toplantılarına katılan pek çok kişinin mutlaka haberi olmuştur. Geçmişte, Fakülte’deki odasında biz öğrencilerine de göstermiş olduğu bu defter, “hocanın uzunca bir süredir özellikle dil konularında zihninden geçenleri yazıya geçirdiği, çeşitli notlar aldığı bir defter” olarak aklımda kalmıştı. Hoca, zaman zaman içinden bazı örnekleri bizlere gösterip okusa da defterin tamamının içeriğinden ben habersizdim doğrusu.

23 Ekim 2020 günü, saat 17.12’de hocam Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun’dan bir eposta aldım. Hocam, epostada “*Benim böyle bir defter tuttuğumdan sanırım*

MESELELER DEFTERİ

-Bir Bilim Adamının Zihin Yolculuğu-

**Köl Tigin Abidesi Doğu Cephesi, 4. Satır
(ME, 51) (1976 Ekimi – Seattle / ABD)**

“Özi ança kergek bolmış” denen ve cenaze merasiminden bahsedilen kağan kimdir? Bumın ve İstemi Kağanlardan hangisi? Bumın öldüğü zaman bahsi geçen yerlerden heyetler gelecek kadar tanınmış mıydı? Yoksa daha sonraki bir kağan, mesela Mukan olabilir mi? Bumın Kağan’ın ölümünde bahsedilen sınırlara ulaşılmış mıydı?

**Doğu Cephesi, 4-5. Satırlar (ME, 52)
(1976 Ekimi – Seattle / ABD)**

“İnisi kagan bolmış erinç, oğlıtı kagan bolmış erinç” ifadesinde niçin *ini-si*, fakat *oğlı-t-ti*? Oğulun çokluk olarak kullanılması umumi olduğunu gösteriyor. Fakat ini niçin teklik? Belli bir kimse mi kastediliyor? Biraz aşağıdaki mukayesede “oğul” da teklik olarak kullanılmış. Sanki oğullar ile babalar ve kardeşler ile ağabeyler arasında umumi bir mukayese yapılmış (Kırş. bugünkü oğullar ve babalar). En baştaki “inisi”nin belli bir kimse değil, umumi, herhangi bir kardeş olduğuna karar verirsek acaba o da paralellik gereği “ini-t-i” olamaz mı? Bu hususu hem fotoğraflarla mukayese etmek lazım. Hem de 630’a kadarki Göktürk kağanları listesine bakmak lazım.

Burada ikinci bir nokta; Bumın ve İstemi Kağan’dan sonra bütün kağanları “bilgisiz ve kötü” olarak nitelendirmesidir. Hâlbuki Mukan gibi kudretli bir hükümdar var.

**Doğu Cephesi, 6. Satır (ME, 52)
(1976 Ekimi – Seattle / ABD)**

Kelimelerin “üçün” edatına bağlantıları niçin değişik? Çoğu instrumental “-n”si ile bağlanırken “kürlüg” ve “tüzsüz” niçin eksiz bağlanmış? “Tüzsüz-in” ve “kürlüg-in” olması daha mantıklı. Nitekim Bilge Kağan’da (ME, 62) aynı yer “kürlüg-in” olarak geçiyor. T. Tekin indekste “for kürlüg-in” diye belirtmiş.

“-lıg/-lig” ekinin kalıcı isim yapması dikkat çekici. Teb-lig = hile-kâr, kürlüg = sahte-kâr.

“Armaqçı” = aldatıcı. DLT’de “ar-” = aldatmak. “-mak-çı” ekinin o devirde böyle kullanılışı dikkat çekici.

Doğu Cephesi, 8. Satır (ME, 52)
(1976 Ekimi – Seattle / ABD)

Bu satırdaki, 630’dan sonra Çin hizmetinde (esir olarak) çalışan Türklerin Çinliler için fetihler yaptığına tarihçiler temas etmişler mi? “Tabgaç kaganka ilin törüsün alı birmiş”. Bu cümledeki “törü”nün manası ne? Çin hükümdarı için memleket ve töre almış? Devlet mi acaba? Yoksa “törü”, “il” ile müterâdif mi?

Doğu Cephesi, 9 ve 10. Satırlar (ME, 52)
(1976 Ekimi – Seattle / ABD)

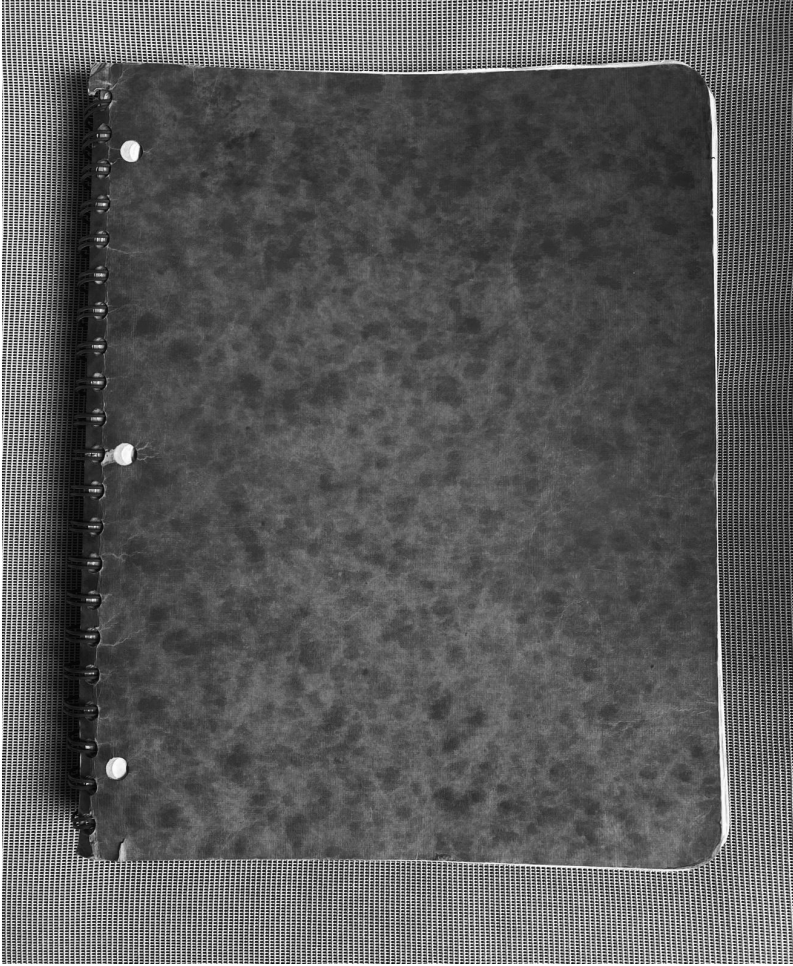
“Tabgaç kaganka yağı bolmuş. Yağı bolup itinü yaratunu umaduk yana içikmiş.” Bu cümlelerde 630-680 arasındaki başarıya ulaşamayan çeşitli isyanlara temas edilmek istenmiş. Bilhassa “yana içikmiş” dikkate değer. Bu, isyanların bir kısmının epey ileri derecelere ulaştığını gösteriyor. *Taşıkmuşlar* ki tekrar *içikmiş* olsunlar. Cevdet Gökalp “Sınırlandırılmış Türk Tarihi, Ankara 1976” adlı eserinde 630’dan sonraki isyan hareketlerini “Chang Jên-T’ang”ın “T’ang devrindeki Doğu Göktürkleri hakkında yeni belgeler -Ts’ê-fu yüan-ku-ei ve Tzu-chih t’ung-chien’e göre- (618-745), Taipei, 1968” adlı eserinden (B. Ögel’in yaptırdığı doktoralardan olmalı) naklederek almış (s. 182-222). Buna göre. 1) 639’da 40’ı aşkın arkadaşıyla Kür Şad (Chieh-shê-shuai) hareketi (C. Gökalp, 185-192). Bu hareket üzerine Çin’e yerleştirilmiş bulunan 10.000 kadar Göktürk ve diğer yabancılar Çin’den çıkarılmışlar. Çin’in kuzey sınırlarını korumak üzere Çin’e tâbi bir kağanlık hâline getirilmişlerdir. 2) 647-650 Ch’êpi Kağan hareketi (C. Gökalp, 199-204). Çe-pi Kağan ailesi asırlarca küçük kağanlık mevkiini ellerinde tutmuşlar. (Burada geçen “küçük kağanlık” müessesesi araştırılmaya değer. Macar ovasını fetheden Hun başbuğu Uldin’den de Bizans kaynakları “küçük kiral” diye bahsediyorlar. -Németh, Attila ve Hunları-) 630’da İl Kağan mağlup olduğu zaman Çin’e teslim olmayan Göktürkler var. Çe-pi Kağan, Sır Tarduşlar zayıflayınca bunların büyük kağanı oluyor. (Külü Çor yazıtında – E2, T. Tekin, 258 – “İşbara Bilge Küli Çor Tarduş bodunug iti ayu olurtı” ibaresi var. Küli Çor Tarduşların reisi oluyor demek ki. 720’lerde. Bilge Kağan yazıtı – S13, T. Tekin, 246 – “kañım Türük Bilge Kagan olurtukınta Türük matı begler, kirse Tarduş begler Kül Çor başlayı ulayı şadpıt begler, öñre Tölis begler Apa Tarkan başlayı ulayı şadpıt begler, bu...” ibaresi de Bilge Kağan tahta geçtiği zaman Tarduşların başında Küli Çor olduğunu gösteriyor.) Altay dağlarında etrafına 30.000 Göktürk’ü toplayan Çe-pi Kağan üç yıl Çin’i uğraştırıyor. Sonunda esir ediliyor. 3) 679 Ekimi – 681 Temmuz (C. Gökalp, 207...). İleriş Kutluğ’a tekaddüm eden bu isyanlar, çok büyük hareketlerdir. Türk isyancıları 100 bin kişi olmuşlardır.

Bunları bastırmakla görevli Çin orduları ise 300 bin kişi. Bunlar; doğrudan doğruya Çin idaresinde bulunan ve Çinliler tarafından “Şan-yü Genel Askerî Valiliği” adı altında ve 24 bölge halinde (Çinlilerin bu Hun hatırasını esir Göktürkler’e tatbik etmeleri ne kadar ilgi çekici!) Sarı Su kuzeyinde Çin sınırlarını korumakla görevlendirilen Göktürklerdir. İlk harekete başlayan (679 Ekimi) A-shih-tê Wen-fu ile A-shi-tê Feng-chih iki Göktürk lideridir. A-shi-na Ni-shu-fu’yu kağan ilân ediyorlar (Bu husus da dikkate değer. Hareketin liderleri -belki de kağan soyundan olmadıkları için- kendilerini kağan ilân etmiyorlar. Kür Şad da öyle yapmıştı) 681 Ocağında Feng-çi esir düşer; Ni-shu-fu kendi adamları tarafından öldürülür. Bu defa A-shih-na Fu-nien kendisini kağan ilân eder. Fakat 681 Temmuzunda Çin’e teslim olmak zorunda kalan Fu-nien kağan ve Wen-fu ile 54 Türk lideri Çin’de idam edilir.

İşte Köl Tigin ve Bilge Kağan abidelerinde “Türk kara kamag budun ança timiş... Ança tip Tabgaç Kaganka yağı bolmuş. Yağı bolup itinü yaratunu umaduk (teşkilatlanamadığı için) yana içikmiş” (ME, 52, 62) ve Tonyukuk’ta Batı cephesi 2-3.satırlarda “Türk budun kanın bulmayın Tabgaçda ardıldı kanlandı. Kanın kodup Tabgaçğa yana içikdi” (ME, 75) şeklinde geçen cümlelerin anlatmak istediği bu sonuncu isyanlar olsa gerek. Köl Tigin – Bilge ile Tonyukuk’taki farklılığa dikkat! Birincisinde başarısızlığın sebebi, teşkilatlanamamak, ikincisinde hakanı bırakmak. Birincisinde başarı paylaşılmak istenmiyor. Başarısızlık sebebi teşkilatsızlığa hamlediliyor. Halbuki İltiş’ten önce isyan eden Göktürkler hakan sahibi oluyor (Ne zaman? Tabgaç’dan ayrıldıktan mı, ayrıldıktan sonra mı?) Tonyukuk’a göre başarısızlığın sebebi “hakanı bırakmak”tır. O halde Tonyukuk’taki “kanın kodup” kelimeleri hangi hadiseyi ve kağanı ifade etmektedir? Etrafına 100 bin Göktürk’ü toplayarak Çinlileri mağlup eden, Çinlilerin meşhur Fêng törenlerini iptal etmelerine ve bu hareketi bastırmak için 300 bin kişilik ordu çıkarmalarına sebep olan fakat sonunda kendi adamları tarafından öldürülen Ni-şu-fu Kağan (C. Gökalp, 213, 208). Tonyukuk’un da bu isyan hareketinde faal rol almış olması mümkün. Bu isyanları anlatan Çin kaynaklarında Tonyukuk’un ismini aramak lazım.

Mamafih Çe-pi Kağan’ın esir edilişi de bu ifadeye uyuyor. Çin ordusu “Çe-pi’nin topraklarına girince, Çe-pi’nin kabileleri arka arkaya Çin’e teslim olmaya başladılar.” Birkaç yüz süvari ile kaçan Çe-pi Kağan Altay dağında yakalanmaktan kurtulamadı -650- (C. Gökalp, 200). Bir de katliam (jenosit) hadisesi var. “Yana içik”dikten sonra Bilge ve Köl Tigin şunları söylüyor. “Bunça işig küçüg birtükgerü sakınmatı Türk budun ölüreyin urugsıratayın tir ermiş. Yokadu barır ermiş.” (ME, 52). Aynı hadise Tonyukuk’ta şöyle anlatılıyor. “İçükdük üçün Teñri ölütmüş erinç. Türk budun ölti, alkındı, yok boldı, Türk sir budun yirinte bod kalmadı. İda taşda kalmışi kubranıp yiti yüz boltı.” (ME, 75). Bilhassa “urugsırat-” tabiri tam bir jenositi ifade etmektedir. Bilge ve Köl Tigin hadisenin fâili olarak Çin’i gösteriyor. Tonyukuk’ta ise “Tanrı

Meseleler Defteri'ne Ait Bazı Fotoğraflar

Meseleler Defteri'nin Kapak Görüntüsü